

márkodással kereskedést űző ember sokszor eleinten még otthon felvetegeti, s elméjében számba vészi, mennyi haszna fordulhat ő neki felveendő uttyában, sőt néha talám, mintha már kezében vólna, úgy tarttya a nyereséget azonban hirtelen, siralmas kárával, magának szörnyű bánattyával, és sokszor megépülhetetlen romlásával, a szerentsétlenségnek szoros-saiban eseti történik. A maga javait, jószágit, kintseit szaporítani igyekező ember feltészi néha magában, hogy ha még erre vagy amarra szert tehet, ha még ennyit vagy amannyit gyűjthet, tehát azzal osztán megelégszik s megnyugszik, magát többnek gyűjtésével nem fáraszttya s nem emészttyi; hanem a keresett jókkal minden gond nélkül élni fog gyönyörűséges ísendséggel és nyugodalommal. Azonban nem vészi észébe, hogy az ő gyűjteményinek szaporodásával szaporodik a gond, nevekedik a bú, újjul, éled és gerjed a kívánság, a telhetetlenség és így a vártt nyugodalomnak helyette az alunni nem hagyó törődéseknek és nyughatatlan szorgalmatosságoknak sokkal erősebb, erőszakosabb zivatari zudulnak meg az ő elméjében. A ki házat épít, feltészi magában, hogy ő abban nyugodalmas életet éljen; a ki szőlőket plántál, gyümölcs fákat ültet és egyéb e világi életnek hasznára s ékítésére való alkalmatosságokat elkövet, azt tész fel végül, hogy ő sok fáradsági után azoknak hasznaival s gyönyörűségeivel ő magát táplálja, de jaj! mely sokszor ellenkező kimeneteli vagy on az ő dolgának; mert gyakorta azokból kiűzi őtet a fegyver, kiűzi gyakran a tűz, kiűzi gyakran, a váratlan vendég, a kegyetlen halál és így ő azoktól, azok is tőle elmaradnak.

Így folydogál el ez hijába-valóságoknak hijábalóságával tellyes élete a halandó embernek, és így játszik ő vele, mint szerentse laptával e gonosz és tsalárd világ, szines ígéretekkel magához édesgetvén, hazugsággal táplálván; azonban minden mesterségeivel azon vagy on, hogy avagy a sok gonoszoknak meglábolthatatlan örvényébe borítsa, avagy, ha azt nem vitheti véghez, az ő ártalmának utolsó dandárával, a váratlan halállal, annak szolgálva, a halált hozó nyavalyákkal együtt ugyan tsak meglepi. Elég példa erre stb.

Közi: DR. DÉZSI LAJOS.

RÉVAI MIKLÓS LEVELEI PAINTNER MIHÁLYHOZ.

Guzmics Izidor a »Tudományos Gyűjtemény« 1830. évi II. kötetében megemlékezik Révai azon 89. leveléről, melyek Paintner Mihály prépost és győri főigazgató kézírataival a magyar benzések központi nagy könyvtárába Pannonhalmára kerültek. Egynehányat Guzmics kivonatolva közölt és Révai jellemzésére idézett is. Utóbb Méry Etel győri benzés tanár a m. tud. akademia számára az egész kis gyűjteményt lemásolta. És ezen másolatot használta részben Csaplár Benedek, Révai Miklós Élete című, eddig befejezetlen művében.

Legnagyobb része Révai ezen eredeti leveleinek azomban még nincsen közzétéve és azért jónak látom Révai egyéniségével foglalkozók számára

ezen tanulságos irodalomtörténeti adalékok nyilvánosságra hozatalát. Kezdem mindjárt azokon, melyek az »*Antiquitates Litteraturae Hungaricae*« kiadására vonatkoznak.

Mindenekelőtt megírta Paintnernek, kikhez fordult ezen kiadás ügyében, azután sajátkezűleg lemásolta és megküldte ezen jó barátjának ez ügyben más felé írott leveleit.

Paintnerhez 1802. aug. 24-én kelt levelét, mint a legtöbbet, latinul írta.

I.

Nicolaus (Révai) Michaeli suo (Paintner) Salutem.

Quum te cupiam eum videre, quem omnes boni esse volunt *Superiorem* Districtus Jaurinensis *Directorem*; satis poteris vel ex proximis literis meis intelligere. Ipsas adeo comminationes adhibui, ut te ad petendum incitarem. Detuleris, credo, iam aliquid tot amicorum votis, remque faustis auibus certe promoueris.

Non te offendat *adclusum* hic *exemplar litterarum mearum*.¹ Vide, quid mihi tentandum suadeat *egestatis* metus. *Tuo* aliorumque pulcro *subsidio* iam emersi ex debitis.² Haec pecunia, mutuo sumpta, si comparem, *novi officii*³ mei initia iterum debitis obruo: ob quae postea diu sum miser futurus. Hoc vitare volo, ut animo sim tranquilliore ad postremos istos vitae meae labores. Ecclesiae Veszprimiensis quatuor Nobilioribus Columnis et Musarum, ut mihi videntur, Amicis supplico: *Zsolnaio*, *Kapuvario*, *Hertelendio*, et *Nedetzkió*. Tu quod commode in hoc agere potes Patriae et Musarum amore, velim, agas fervidius. Duo facile convenies Veszprimii. Literas tuas, quibus et mei mentionem iniecisti, exhibuit mihi Schedius. Multum te suspicit, te tam illustria molientem, te *Litterarum* amicum. Schwartner oggessit mihi leuiuscule, quasi iocans, notulam meam de quinquaginta viuis *Scriptoribus Hungariae nostrae*. Gloriatur et hic, se apud te gratia valere. Vide, quantus sis, ut haec etiam causa te quantocyus *Superiorem Directorem* esse oporteat. Ego Pestini hospitium iam conduxí, sed Budae tamen dego curandae et firmandae valetudinis causa. Literas tu tamen Pestinum diriges, quibus me solare volueris . . . Te amplector et deosculor. Vale quam optime!

II.

A veszprémi káptalan négy oszlopához intézett levele a következő:

»Tekintetes és főtiszteletű Kanonok és Apát Úr!

Kegyess Uram és pártfogóm! A magyar nyelvnek igaz tulajdonságát és belső valóságát már régtől fogva törekedem világosabban meg-

¹ Az alább közölt leveleket érti, melyeket Paintner 63-b. jellel látott el gyűjteményünkben.

² Paintner sokszor segítette őt adósságainak törlesztésében.

³ Akkor lett pesti egyetemi tanár.

fejteni; hogy így Nemzetünknek egyszer valahára egy tökéletes Grammatikája lehetne. Erre arányozó készüléteimet bátorkodom számon adni a Főtiszteletű Apát Úrnak. Én ezeken már sokszor elkeseredtem: hogy mind eddig csak el sem kezdhettem a nyomtatást. A múlt télen az első darabért közel 700 forintot kívántak a Bétsiek; s majd igen annyiba telnék egyenként a többi is. Boldog Isten! hol találhattam volna, most kiváltképen, oly tisztes Mecaenásokra? De megvidúltam most: hogy Vályi András helyébe az Universitásnál Magyar Nyelv Tanítóvá rendeltetvén, a Magyarságnak igen különösen kedvező Felső Fejedelmünkötől azt a kegyelmes végzést is megnyertem, hogy ezen Munkáimat az Universitas Typographiája nyomtassa. Azzal a bizodalommal vagyok, hogy a Főtiszteletű apát úr, mind állapotom fel emeltetésén, mind pedig ezen szerentsémen szívből örvend. Mert régen tudom, nemesen érző Nagyságos Lelke mi igen óhajtja a Magyarságnak előmenetelét és virágzását. Tapasztaltam nagy vigasztalással hozzám hajló, ritka kegyességét is: hogy ugyan ez tőzre törekedő igyekezetemért, bátor alatsony személyemhez is jelesebb tekintettel lenni és engem szinte kedvelleni méltóztatnék.

Ugyanez bátorit most annyira: hogy a Haza szolgálatjára a legrszőbb alkalmatosságot már elértemben egyedül csak azoknak elhárításokra kérnék alázatosan kegyes segedelmet; a mikkel az idő mostohasága hivatalom kezdetében szorít és háborgat.

Az első esztendővel igen sokat kell küzködnöm: mert nehezen bírhatom pusztá szegénységemet. Jól mondják, hogy a költözködés mindannyi tűzzel való megégés. Sokat költöttem Bétsben a hivatalomra szükséges, Orientalis és Finnis drága könyvekre. Felkelletett magamat valahogy ruháznom is. Sokat evett meg lejtöveletem. Sokat kíván gyarló egészségem megerősödésére a fordás s a szükséges orvoslás. Új gazda létemre holmi ingó jószágotskát is kell szereznem, a min ülhessek, irhasak és megnyughassam. Reám jó a rettenetes tél. Hozzá járul mind ehez a mostani időnek keménykedése. Ha az Isten még eléggé meg nem büntette hazánkat; megbünteti minden bizonynyal az irlgalmatlan uzorás nyerekedők miatt. Szörnyű nagy a drágaság. Veszettül meg adatják mindennek az árat. Szakad a szegény ember szíve. Éktelen drága a szállás, a fa, az élelem és minden egyéb mő. Igen nagy szorultságban vagyok. Már hivatalom kezdetében is meg kell szűkknem; ha kegyes jótévéimtől nem gyámolittatom.¹

A Tekintetes Nemes Káptalannak négy Jeles Oszlopaihoz folyamodom ezen egy uttal; a kik hozzám való kegyes hajlandóságukkal bennek való bizodalommat felgerjesztették: a Főtiszteletű Apát Uron kívül a Méltóságos Zsolnai püspök és Nagy Prépost Urhoz s' a Főtiszteletű Hertelendi és Nedeczky Kanonok és Apát Urakhoz.²

A mit négyen könnyebben összeveteendek jó szántokból, azzal rajtam, kimondhatatlan, mi igen fognak segíteni. S valamit adandanak,

¹ Ezt a kis részletet Méry Etel főnebb említett másolata nyomán Bánóczy is idézi »Révai Miklós Élete és Munkái«. Budapest 1879. 294. lapján.

² Minthogy a négy »columna« közöl itt háromra hivatkozik, ezen levele nék a negyedikhez Kapuvári apát-kanonokhoz kellett intézve lennie.

azzal a Hazának tesznek áldozatot; hogy ugyan a Haza szolgájának tsüggedő terhes állapotján olly készséggel könnyebbitenek, őtet hivataljának nehéz kezdetén ugyan annak kellemetesebb folytatására felébresztvén.

Nemesen gondolkodó Nagy Lelke a Főtiszteletű Apát Úrnak minden jutalmát a köz gümölytsön gyönyörködő meglegedésében helyezteti; a mellyet tőlem bizonyosan vár a Magyarságra nézve. De azon kívül is örök hálaadatosságomnak érzékeny jeleit nyilván fogom adni: a ki magamat ezen kegyes jótéteményeért le köteleztetett adósának mindég örömetst vallo; és a' legmélyebb tisztelettel holtomiglan állhatatosan megmaradok

A' Tekintetes, s' Főtiszteletű Kanonok és Apát Úrnak
Kegyelmes Jótévőmnek Pesten, 24. August. 1802.

Alázatos Hív Szolgája
Révaŷ (sic) Miklós, m. p.

III.

A másik oldalon:

»Excerptum ex Supplici Libello.«

»Dudum et merito obiicitur nobis onconstans nostra Orthographia; obiiciuntur et non fixa, immo iam praepostera plane Linguae Praecepta; quae modo praesertim, ab annis aliquot, Scriptorum nostrorum intemperantia ingenti nisu obruduntur, Patrii quidem Sermonis puritate, si iste perversus durat fervor in monstrosam barbariem sensim abeunte.

Sensi haec vitia inde esse: quod Scriptores nostri proprium Linguae Patriae genium non noscerent; neglecta nimirum, quae huc plurimum faceret, antiqui Sermonis nostri cognitione; neglecto et Orientalium Linguarum Fennicarumque auxilio. Tanto huic malo opportune occurri posse putavi: si, his omnino subsidiis adhibitibus, ea cumprimis, de quibus inter nostros non conuenit, variis disquisitionibus paullo diligentius excuterentur; et, cum satis fuisset disceptatum, veritasque satis eluceret, tum enimvero Grammatica Patria concinnaretur, legibus tandem certissimis circumscripta.

Jam prope vigesimus labitur annus: ex quo passa dedi vela, ingens hoc mare ingressus. Multo labore congestans habeo Observationes, duplici titulo edendas; si Deus et Vita Sacratissimaeque Maiestatis Clementia faueat: Antiquitates Literaturae Hungaricae Voluminibus III. et Disquisitiones Grammaticas, ad Grammaticam Hungaricam certius figendam, voluminibus IV. Horum Elenchum exhibeo.

Antiquitates Literaturae Hungaricae

Volumen I. quod complectitur duas Allocutiones Funebres, genuinae veteri pronuntiationi restitutas, et commentario Gramatico illustratas Monumentum, inter Manuscripta Hungarica, quae sciuntur, omnium vetustissimum. Etc.

(Ezután szórol szóra megvan ezen levélben Révai művének az a

tervezete, melyet az »Antiquitates« végén »Nuncium« cím alatt utóbb kinyomatott.) Munkája másik részének ekkor még a következő címet adja ezen kéziratában:

»Disquisitiones Grammaticae,

ad Grammaticam Hungaricam certius figendam.« És itt ismét ennek négy részének tervezetét adja. Utóbb az Antiquitates végéhez csatolt irodalmi jelentés-ben¹ Kilián és Eggenberger kiadókkal ezeket mondatja:

»Disquisitiones Grammaticae *effecerunt* volumina quatuor. Sed horum tria priora translata sunt in »*Elaboratiorem Grammaticam* etc. Postremum volumen quartum . . . manet singulare hoc titulo insignitum: *Vocabula Hungarica Orientalibus Cognata*« etc.

Ezután így fejezi be a négy veszprémi kanonokhoz intézett levelét:

Apparatur demum Jussu Altiore »*Grammatica Hungarica ad genuinam Linguae Indolem Orientalem, quanta potuit accuratione exacta.*

Studio et Opera Joannis Nicolai Révay (sic) *Presbyteri Secularis*² Dioecesis Jaurinensis in Regia Scientiarum Universitate Pestinensi, Linguae et Literaturae Hungaricae Professoris Publici Ordinarii.

Ezen latin szöveg után következik ez a magyar »postscriptum«:

A Főtiszteletű Apát Úr kegyes adományát, hogy azzal mennél előbb felsegíthessem magamat, tsak közönséges kis levélben, minden egyéb jelentés nélkül, bátran feladhatja a Postára, szállásom feljegyzésével: »In der Ungär Gasse Peym (sic) Adalbertus Römer, Hafner Meister, Nro 421 in oberen (sic) Stock.«

Bánóczi³ az ezen levelekben tervezett »*Antiquitates*« kiadásáról Guzmics után azt mondja, hogy Révai e munkájának első kötetét Paintnernek akarta ajánlani, de — ugymond — később az ajánlás elmaradt. Ez tévedésen alapszik. Bánóczi valószínűleg oly példány birtokában volt, melyből ez ajánlás talán ki volt véve. Rendünk pannonhalmi főkönyvtárában 5 példánya közül az egyik példányból csakugyan szintén hiányzik ez ajánlás és az utána következő »*Monitum*« is; de a többiben megvan és ezen szavakkal kezdődik:

»Prodit tandem in lucem et *in Tuo quidem nomine*, amice *Michael* (Paintner)! lucubrationum mearum, quae Linguam Patriam explicant,

¹ Antiquitates Lit. Hung. Pestini 1803. 360. lap után.

² Tehát győregyházmegyei »világi pap«-nak és nem secularizált papnak mondja magát mint Bánóczi tévesen írja.

³ Bánóczi I. »Révai Miklós Élete és Munkái« Budapest 1879. 295 l.

occasio et principium: duae Allocutiones Funebres aeui remotissimi, Commentario Grammatico illustratae: unde hoc natum est »Antiquitatum Literaturae Hungaricae Volumen I.«

Ez elég világos beszéd. Sőt a mi főkönyvtárunkban megvan Paintnernek magának az a példánya, melyet Révai maga adott ama jó barátjának és jótevőjének.

Ezen érdekes példányba úgy az első tiszta lapra, mint az ajánlás egyes kifejezéseire Paintner *sajátkezűleg* a következő verseket írta:

Ad Paintnerum Révai.

Felix auspicio bono
Annus Te recreet novus
Et iam pronus ad exitum
Jucundas properet dies!
Et multa serie redux
Cursu sospite vergat!
Pulchris usque benignior
Coeptis, incolumi tibi,
Factis grandibus inclyto,
In Regem et Patriam pio,
Virtute et meritis tuis
Dignos reddat honores!
Quos musae celebrent, *tuae*
Testes munificentiae,
Et testes animi boni,
Quamvis exiguae, tamen
Sinceras memori lyra
Promptae solvere grates.

Az ajánlás V. lapjának első sorához Paintner * alatt sajátkezűleg ismét ezt szúrta be példányunkban:

R. R. Paintnero Révai

Te quondam tenera mihi consuetudine intexit
Par animi affectus, par prope conditio.
Hunc mihi, utut parvo, neque nunc subducis amorem,
Cum te Praepositum splendidus ornat honor.
Corrigis eximie, quod vulgo fertur; honores
Non mutant mores, dulcis amice, tuos.

Az ajánlás VII. lapjának 14. sorához * alatt pedig ezt jegyezte:

Stravit Révauium manans per viscera tabes
Exanguem, et fractum membra labore gravi;
Jamque, diu varia nil proficiente medela,
Intendère feras ultima fata minas.
Ille lyram increpuit vel languens blanda sonantem
Carmen ut extremum concinat albus olor.
Mors stupuit: retulitque pedem suffusa pudore,
Excidi ut saeva falx nocitura manu.
Nunc veteres reparat vitiato in pectore vires
Herbis ipse Pater promptus Appollo suis

Paintner,

Bánóczy Révainak Mártonfi Józsefhez (1803. nov. 20. Pesten) intézett levelére is hivatkozik,¹ de ismét nem érti. Ebben azt mondja Révai »Bezzeg! Megjártam volna a tánczot minden pengő eszköz nélkül: ha Paintner Barátom rajtam nem könyörült volna. »Sok dús Magyar Nagyságnak szégyenére az ő kész adakozása neki (az ő számára) *ragadta el a halhatatlan dicsőséget* . . . (Marczibányi) nekem a második darabnak mennél előbb való kinyomatására 500 forintot adott. Halom, hogy még mások is buzognak s Paintnert *megettorolják*. De ugyan Paintner *is örvend* ezen, hogy majd kibujik a bőréből.

Minek örült volna Paintner, ha nem ő kapja az első ajánlást? Mit kellett volna megettorolni, ha nem a Paintnernek való ajánlást?

Különben Révai határozottan mondja, hogy Marczibányi a *második darab* kiadására adott pénzt.

És ezt is az »*Elaboratior Grammatica*« II. kötetére, mely tényleg neki van ajánlva; míg az I. kötet Zsolnai Dávid, Hertelendi Gáspár és Nedetzki Károly veszprémi kanonokoknak van ajánlva, a mely ajánlatra vonatkoznak tulajdonképen Révainak ime közlöttem levelei.

DR. RÉCSEY VIKTOR.

KAZINCZY EGY KIADATLAN LEVELE

A hatvanas években elhunyt Fáy Alajos, emődi birtokos levelesládájából került a tibold-daróczi Péchy grófok birtokába; ezeknek kezéből vált Foltin János, egri kanonok tulajdonává.

Méltóságos Fő-Ispáni Administrator és
Referend. Úr,

nagy kegyességű, nagy tiszteletű Mélt. Uram!

A' Méltóságos Úr bennünket, gróf Török József' és Lajos' maradványait, a' Szendrői birtok eránt folyó perben a törvény útjáról az eggyezés útjára méltóztatott általhívni.

Hálás szívvel ismerjük meg a' jótétet, 's midőn azért alázatos köszönetünket tesszük, óhajtjuk, hogy a' Mélt. Úr bennünket kegyességeire érdemeseknek találhasson.

Én a sógoromat tudósítottam a' történetek felől, 's Kázmérban lakó Fiscalisa által megkértem, hogy e' szüreten jelenjen meg, de kétszeri levelemre sem kaptam válaszát.

Nála nélkül a próbát megtenni haszontalan volna és minthogy feleségemnek 's gyermekeimnek gyengélkedések engem' is eltílt a személyes megjelenéstől, ki ezen a próbán nem csak feleségemnek 's testvé-

* Török J. »Hazánk« 1868. évf. Danielik János, Révai M. Emléke eredeti levelekben VI. 364. l.

rének D' Ellevaux Jánosnének, hanem az özvegy Török Józsefnének is viselném képeket; bátorkodom alázatosan kérni a Méltós. Urat levelem által, hogy a' czélt közelíteni méltóztassék.

Azt kérdvén magamtól, hogy a' Méltós. Urat mely okok indíthatják kérésünk teljesedését késlelni, egyebet annál képzelné nem tudok, hogy a' papíros pénz és az ezüst pénz nem egygy becsűek, 's illő, hogy annyit adjunk, a' mennyit vettünk.

De engedje azt terjesztenem viszont kegyes ítélete elébe, hogy most nehezebb ezer forintot papírosban csinálni, mint régen ezüstben.

Ezen felül légyen kegyességgel a' Méltós. Úr, ki gazdag 's *gyermekkel el nem terhelt Úr*, a' Török József' özvegye 's két árvája eránt, kik az ég alatt semmit nem bírnak, 's egyedül azon pensióból éidegélnek, melyet a' kegyes Fejedelem e' szerencsétieneknek meghagyott.

Légyen kegyességgel a' Méltós. Úr a' Török Lajos' ieányai eránt is, kik atyjok halála után még tíz esztendővel is semmiben nem succdáltak, 's kénytelenek azon keveset a' mit nekik atyjok hagyta, testvérbátyjokon az Eperjesi Tábla előtt keresni.

Végye tekintetben, hogy feleségem 7 élő gyermek anyja 's én magam 7 testvérnek vagyok egygyike.

Végye tekintetbe, hogy azok a' kik a' Méltós. Úr' kegyességéért könyörögnek, vérei, atyjafiai a' Mélt. Úrnak.

Az egyezés megkészlülhet, ha a' Méltós. Úr valakit Eperjesen felhatalmaz, hogy vele, a' District. Tábla Mélt. Előülője előtt, alkuba erszkedhessünk, és engemet ezen emberem által vagy postán, kegyes végezése felől tudósítani méltóztatik.

Ajánlom magamat, feleségemet, gyermekeimet a' Méltós. Úr' boldogító indulatjaiba, s változhatatlan mély tisztelettel maradok.

A Méltós. Referendarius Úrnak

alázatos szolgálja

Kazinczy Ferencz

Széphalom, Újhelyhez egy órányira, Novemb. 5-dikén. 1820.

Közli: HUTTKAY LIPÓT.

KOSSUTH LÁSZLÓ TUDÓSÍTÁSA FIÁNAK, KOSSUTH LAJOSNAK ELFOGATÁSÁRÓL 1837. MÁJ. 6.

Számos Ns Megyék kegyeskedtek a' nemzeti lelket s alkotványos életet fejtő, az értelem haladását, s egyesültét eszközlő Törvényhatósági tudósításokat nemcsak pártolásukra méltatni, hanem szerkezőjüket Kossuth Lajost megbízott levelezőjüknek nyilatkoztatni, — és így ő nem mint magános polgár, hanem mint azon Ns Megyék levelezőjök, nemzeti parancs következtésében állván e pályán, hatalomkarrali leléptetésére annál kevésbé számolhatott, mentül tisztább lélekkel s szentebb czállal tölté be polgári kötelességét, mentül melegebb kebellet buzgott a' Haza s Fejedelem közös, elválhatatlan érdekének, az értelmességnek kifejlődéseért; nem is ok nélkül remélheté, hogy a' nemzeti nyilvánosság jogának pár-

tolói, azon számos lelkes megyék, mellyek e jogot tulajdonuknak vallák, nehéz pályáján felfogják tartani s hinnie kellett, hogy a Nemzet igazságos és alkotványos felszóllamlása legfelsőbb helyen is viszhangra s méltánylásra fog találni, annyival is inkább reméllé pedig ezt, mentől inkább tudta, miszerint a nemzeti nyilvánosság jussa egyes polgárral el nem eshet, annak állásától fel nem függesztethetik, és így kormány is őt csak mint egyes eszközlőt fogja tekinteni; — azonban f. h. 4-ről, 5-dikére éjjeli egy óra tájban Eötvös József kir. Fiscalis egy kapitány, egy strázsa mester és számos katonaság társaságában, az Zug-ligetben, hol két héttel (sic!) óta orvosi javaslat következtében kinn lakott, elfogattatván, Budára a várban lévő katonai laktanyába vitetett, s reggeli 4 óra tájban ugyan azok által Pesti szállásán, irományai s levelei is elfoglaltattak; — mit tisztelt levelezőinek, különösen pedig az őt megbízó Ns Megyéknek alázatosan tudtokra adni kötelességének ismeri az Atya. — Pest, Május 6-án 1837.

Kossuth László.

(Eredetije a M. Nemzeti Muzeum levéltári osztályában.)

Közli: DR. DÉZSI LAJOS.

JÁSZAY PÁL NAPLÓJA.

— Hetedik közlemény. —

5. *Vasárnap.* 5¹/₂-kor gyergyát gyűjtván 9¹/₂-ig Just tanultam, akkor fölkelvén, Ovidiusból e következő verseket fordítottam:

Hirtelen az feketés mocskok által kormos irigység
Lakját megkeresé üregének völgye között mély
Rejteken, napnak soha mely nem látja világát,
Lengedező szellő erejét sem szívja koránt is,
Csak szigorú mindig s tompító lakja hidegnek; —
Tűz nélkül fanyarog, bőv ködben úszik örökké. —
Hol mikorán megjött az haddal rettenetes nő
Háza előtt áll meg kívül (bémenni tilos volt)
S csakhamar ajtóját ujjal koczogatja keményen.
Mely is megnyilván az irigység mostoha képét.
Bünei táplálmát viperáknak húsait éve
Bent meglátja s szemét tüstént elfedni igyekszik.
Im de amaz fel kell resten s ott hadja a félig
Már már megrágott kígyóknak testeit, és nagy
Lomha tunyán menván lassún lépdelve elő áll.
S meglátván a csinos fegyverrel s arcczal el ékes
Isteni nőt mélyen megajdúl, s Isteni képét
Szánakozás s az szülte sóhajtásokra fakasztja,
Sápadtság lálik ajkán, arczán, teste egészen
Asszodt szárazság, nincsen tűz szikra seholsem
Kebében, — megavúlt fogain sárgállik a reztsda.
Mejjén zöld epe fut, s agg mérge nyelve lapátján, —
Nem mosolyog soha, csak mikor az más kinjait éri.
Távol az álomtól, gondoktól tartatik ébren,
Látja az embernek boldog jó dolgait és azt
Látva eped s gátló szándékiba kölcsönösen önn
Vésze szövetve vagyon, — s Tritónia gyüli bár őt,

Ekként szól röviden hozzá szép mézes ajakkal:
 Mégeddel töltsd be Czekropsznak szültjei egygét,
 Aglaurósztn ennek így megtörténnie szükség.
 S többet nem szólván szaladásnak hajtja keményen
 Lábaít, az földet dárdával hátra nyomitván. —
 Az kinek is mikor ez fél szemmel utána tekinté
 El mormogta magát lassún, fájlalva Minerva
 Dolgai jó folytát, s bothoz nyúl melynek ezernyi
 Borzasztó tövisek sűrűen fedve takarják —
 Oldalait s azzal, (környülvétetve borúval)
 Az habzó gabonák fejeit mind romba borítja
 Merre csak elszáguld, pipacsot ront, füveket éget,
 Városokat, falukat s népeknek egybe csoportját
 Ferde leheltének ragadós mérgével egészen
 Bé mocskolja. Az ész, gazdagság s béke alapján
 Épült várához végtére Tritoniának
 Eljut, — alig tartván s tarthatván könnye özönjét
 Hogy minden mosolyog, s siralom nem lakja vidékét.

Az ebéden több vendégek voltak nálunk, s Apostol collegámmal megszámlálván, 230-szor nézett reám a Guszti Comtesse. — Nem tréfa! — 4—7-ig correpetitiónk volt, 7—9-ig Ovidiusból e következő Hexametereket fordítottam.

Ámde midőn köszöbén bélépett csalfa örömmel
 Czekropsz szültjének teljesíti Minerva parancsát,
 Mejjét vas rozsdába kevert öklével apasztja, —
 Szívének tájját szúrós tövisekkel előnti, —
 Ártalmas büszhödt mirígyet fúj csontjai közzé, —
 S dülő mérget ereszt tüdejének gyenge körébe. —
 Hogy pedig ez rossznak sikerét majd el ne halaszsa, —
 Testvérét egy szép Istennek boldog ölében,
 S több csudadolgot is mihamarban tüntet elejbe; —
 Mellyeket ez látván titkos fájdalmak emésztő
 Ingeri marczongják, — éjjel mint nappal örökké
 Nyögve s epedve szegény sirjából tönkre kiszárad
 Mint mikor az ragyogó napnak sűgári az éjszak
 Durva szelétől erős jegeket híg vízre simítják. —

Vacsorán a grófné, Laczi s Guszti nem voltak itthon. 10—11^{1/2}-ig Just tanultam. — Csaknem egész nap esett az eső. S. Jósi volt nálam s megadta a húszast.

6. *Hétfőn.* Reggel 5^{1/2}-kor gyertyát gyújtván 8^{1/2}-ig Just tanultam, akkor a gróf lehivatván, két levelet adott irni, — egyet gróf Reviczkynek, a másikat Fáy Ferencznek, mind a kettőt egy tárgyban. — Patakon t. i. a mint a Cancelláriusnak a grófhöz intézett, s másban Fáynek is megküldött leveléből kitetszik, — a mult esztendő december 4-kén a vendégfogadóban szállt három szökő Lengyeleknek cántust s muzsikát csaptak egy néhány Juristák, — a kiknek sapkáikhoz mindnyájoknak vörös rózsák voltak tűzve, — ugyanazon hónap 9-kén ugyan-csak a Juristák a többi más tanulókkal, akik szinte veres rózsát k:zdetek viselni, azon rózsák miatt összeverekedtek, végezetre mind ezen rózsákat összeszedvén, magok jószántából az oskolai Jurisdictionak által adták; — a gróf erre a Cancelláriusnak, a ki abból, hogy azon rózsá-

kat az ifjak magok jó szántából tették le, s azoknak viselői meg nem fenyítették, az oskolai fenyíték gyenge lábon állását következtette, azt felelte, hogy ezen vád nem a legigazabb alapokon épült, mivel ezen említett két kihágás két különböző szempontokból néződéhető, a rózsákat pedig a Professoroknak parancsolatjára, még pedig a legelső felszólításra tevén le, sem a Professorokat hibásoknak mondani, sem az kihágókat engedelmségek miatt megbüntetni nem lehetett. — Fáynak pedig csak azt írta, hogy mind a mellett is az ifjúságot szemmel tartásák, az oskolai törvények szoros megtartására szorítsák, s a kihágókat érzékenyen büntessék. Ezen leveleket 2 órára leirtam, ámbár 10—12-ig Sessióban is voltam, — de semmi olyas nevezetes per nem levén, a végit be nem vártam. Itt hallottam Szmercsányi Laczitól, hogy szegény Comáromy V. Ispánné, az én egykori igen jó principálisném megholt, — nem különben a Láczy Kubi atyja Láczy János. Ezt pedig onnan tudja, mivel a Kassáról tegnap jött Wouvermanstól hallotta, azonban Kelcz Vinczének is írták. — A Janitort Pavonicsot megkértem, hogyha a Septemviralis tábla prothocollistájának pensiói resolútiója megérkezne, a mit ő — amint mondotta leghamarabb megtudhat, azonnal adja tudtomra. Ebéden Döbrentey volt nálunk; 4—7-ig correpetitiónk volt, — Thomka Laczi kimaradt. — 7—10-ig Ovidiusból ezen Hexameteket fordítottam:

S élte szerencse virággal ékes béke-folyamját
 Herzesnek látván dagadó keblében irigy tűz
 Lappang; — mint mikor az tövises kőróknak alatta
 Tűz rakatik, lángját melynek nem láthatod épen
 Lassúdan hamuvá azokat megemészti de mégis.
 Hogy pedig ilyeneket másszor szenvedni ne köljen
 Gyakran halni akar, — rideg apja élbe gyakorta
 Bűne gyanánt, zokogó hangokra fakadva beszélni, —
 Végezetül a jövő Istent elzárni akarván
 Ülve marad küszöbében, a hizelkedve könyörgő
 S lány szavakat hintőnek imigy szól: szűnj meg, — eminnen,
 Nem mozdulok elébb, — el nem kergetlek a miglen
 Tégedet. — Ám lássad! fogadásod álljon örökké!
 Hirtelen így szól az Czillénei s ajtaja zárját
 Vesszeje bűbajos erejénél fogva kinyitja. —
 Mellyre amaz felkéltni akar s mozdulni, de minden
 Tagjait ültében tunya restség terhe nyomítja. —
 S bár egyenes derekát menten felemelni ügyekszik,
 Térdei csiklőit merevedtség fogja; s hidegség
 Futván körmeit, — az halaványság minden erének
 Véréből üresen hagyott részében eloszlik. —

Vacsorán a grófné Laczival és Gusztival ismét nem volt itthon, Budán levén a Ferdinánd főherczeg báljában, — Laczi minekelőtte a bálba ment volna, feljött hozzám megmutatni a csupán ezen bála készített szűk német nadrágát, selyem kapczáját s cipőjét. Vacsora után 11¹/₂-ig Just tanultam. Délig tisztább idő volt s a nap is süttött, de délután elborult s eső esett.

7. *Kedden.* Éjfél után három óra tájban Sárközy Jósi (amint a füttyéről elismertem) az ablakom alatt elkezdvén azon notát füttyülni »*kiszáradt a tulipán*« — felébredtem s fel is akartam kéltni, hogy

koczogtassak nékie az ablakon, de már akkor mikor elhatároztam magamat, haza ment, — ekkor tehát gyertyát gyújtván 5-ig Just tanultam, de elálmosodván ismét aludtam 7-ig; hétkor a tanúshoz fogtam s tanultam 9-ig. Máriássy Menyus nálam toppant, az paraplümet haza hozta, 9-kor a gróf lehivatván magához, azt kérdezte tőlem, hogy hogy hívják azon fiskálist Szántón, a kinél az én bátyám volt? én mondván, hogy az Szabó Károly, s nem Szántón, hanem Tállyán lagnék, azt kérdezte, hogy ha nem tudom-e, ha Abaúj vgyében szokott-e ágálni? s én erre ismét azt felelvén, hogy a herczeg Regéczi uradalmában épen ő a fiskális, s Tállya is, ámbár Zemplény vgyében fekszik, a Regéczi uradalomhoz tartoznék, — azt mondotta, hogy menjek el a Végh Itélő mester Juratériájára, s hívjak el egy Jurátusát, a ki előtt Prókátorának vallhassa, — a hová én vagy egy óra multával, a mely idő alatt Just tanultam, elmenvén, az Expeditor által délutáni 1 órára egyet a grófhöz rendeltem. — Innet haza jövén, e következő, még a mult tavasszal írott verseimre akadtam:

Itt a tavasz, — leng a szellő
Szép Katiczám röppenj elő
Ha kebled karomra terül
Éjjelem hajnalra derül. —

Barna szemed gyémánt fényre
Szivem egyetlen reménye
S angyali szád mosolygása
Pünkösti rózsa nyílása.

Téged rebeg ott a halom
Ormán nyelvem, szép angyalom,
Téged síkján itt az érnek
Partjain nyugovó térnek.

Téged rebegnek az érczek
Vállain zöldelő bérczek,
Tégedet a jádзи völgyek
Keblen büszkélkedő tölgyek.

A százszegeű kövecseken
Csörgő ezüst csermelyeken
Simuló habok nevednek
Betűin csörögdőgelnek.

Nélküled komor éjjelem
Virradtát sehol nem lelem,
Keblem olyan mint egy romvár
Melyből az élet ki holt már.

A tavasz legszebb reggele
Zordon borúkkal van tele
S az egész nap minden szaka
Haragos sötét éjszaka.

Gondolatim minden tárgya
Alapját benned találja,
Lelkem csak egyedül neked
Hódol, — utánad sír, eped.

Árva nyögő gerle módra
Tekintgetek szép lakodra
Felsőhajtok ezerszer is
S nem láthatlak meg egyszer is.

Jöszte tehát kedves alak
Szivemhez hadd szorítalak
S hadd mondjam ajkad csókjánál
Nincs szebb a szép barna lánynál.

ebéd után 4—7-ig correpetáltunk, 7—9-ig a Hajóban voltam, s ottan több más Censurára készülő Jurátusokkal, nevezetesen Jakovics Jósival disputáltam a Jusból, 10—11^{1/2}-ig Just tanultam. Sáros esős idő volt.

8. Szerdán. 5—7-ig Just tanultam, 7-kor a Hajó utczában épen velünk által ellenben a 3-dik ház kéménye kigyúlván, azt néztem az ablakból, mint oltották el. 9-kor Idrányi Jancsi Kazay Nácziival hozzám jövén, egészen 11. óráig itt beszélgettek, s sok szép időmet elragadták, — a Recsky históriáját is említette a Lőcsei pap leányával s több más-eféléket, — 11—1-ig Just tanultam, — 4—7-ig correpetitiónk volt, 7-kor Idrányi Jancsi hozzám jövén panaszkolta, hogy az atyjától épen

ma kapott 50 frtot, s Börzébe lemenvén ott a Makaón egy krrig mind elveszítette, itt pedig a gazdája, a kinek a kosztért s szállásért adós, utána tovább várakozni nem akar, — s annyira desperatióban levén, hogy előttem önn főbe lövését is kinyilatkoztatta, ügykeztem minden módon vigasztalni, s megígértem nékie, hogy véle elmegyek holnap vagy Fogarassyhoz vagy Balogh Imréhez, s kieszközlöm, hogy pénzt kaphasson kölcsön. — Vacsora után a grófné egy bál billétet küldvén fel számomra a Laczitól, parádéba kaptam magamat, s fiákkeren elmentem a Noble piqueniquebe, a hol többekkel nevezetesen Patay Jóseffel s Gerzonnal is találkoztam. — A leányok közül több ösmerősöm a Matkovich leányokon, s Högyészi Julin kívül nem lévén, de különben is magamat a tanulásra alkalmatlanná tenni nem akarván, 4 tournál többet nem táncoltam, kettőt a Högyészi leánynyal, kettőt pedig a Matkovich Emmával, — az Ottival is szerettem volna vagy kettőt fordulni, de egy kis Cadét a ki, a mint Emmától hallottam gróf Almássy volt, nagyon, még pedig szorosabban taposván körülötte, s a Courját a leány által elfogadtatni észrevevén, — alkalmatlan lenni nem akartam. Emma pedig annyira járt utánam, hogy én szinte magam szégyenlettem, s másoknak is szemébe tünt, nevezetesen Szüts Peti azt mondotta, hogy az a leány én belém rettenetes szerelmes, — mert akár hol meglátott, mindég coquetirozott velem, sehová nem eresztett, a Credenczbe kétszer is béhivott, — s kárhoztatott, hogy miért nem látogatom meg őket gyakran, — én mindeneket csak a Censúra nyakába vettem, s ígértem nemesi parolámra, hogy Censúra után gyakran meg fogom őket látogatni; 3 óra után haza jöttem, s még vagy egy félóráig Just olvasván, elaludtam. Ködös esős idő volt.

9. *Csütörtökön.* Reggel 6—9-ig Just tanultam, 10-kor Idrányi Jancsi hozzám jövé, véle által mentem Budára Balogh Imréhez, s őtet a szobájában nem találván, a folyosón vártuk egész 11¹/₂ óráig, akkor elő jövé 12-ig nála mulattunk, s pénzt is kértünk tőle, de a pénze mind kamatra lévén kiadva, nem adhatott; — innen haza jövé, az atyámtól ismét egy rész szerint örvendeztető, a mennyiben 30. v. frtot küldött, rész szerint nagyon kedvetlen tárgyú levelet kaptam, — s mellette még egyet a grófnének szólót az anyámtól Dani iránt, — mást pedig Ternyeynek szólót, — 4—7-ig correpetáltunk, — Máriássy Menyusnak vissza fizettem az 5 ezüst forintját, s véle együtt lementem a Fehér Hajóba; ott találkoztam Kunch Lajossal s egy Lengyel kívándorlott tiszttel, — Király Laczi is bejövé, ott volt; — s egy darabig Somoskövyvel beszélgettünk a Jusból, — onnan haza jövé az atyámnak levelet irtam, — később pedig 11¹/₂-ig Just tanultam. Szép tiszta napos idő volt.

10. *Pénteken.* Délig Just tanultam, egy Szántai 'sidó ismét az anyámtól hozott levelet s egy pár lábra valót, — az anyám levelét a grófnének levivén, s ő azt elolvastván ezt mondotta: »írja meg az úr az anyjának, hogy az öcscsét Eszterháznak már ajánlottam. Korponayt pedig az adjutánsát nem esmerem ugyan, de azért annak is bizonyosan fogom ajánlani.« — S ezt én az atyám levelében mind-

járt be is irtam; — ebéden egy Horváth nevezetű úr volt nálunk egy kis púpos fiával, ebéd után Somoskövy hozzám jött, s megkért, hogy járhasson ő is hozzánk legalább halgatni correpetitóra; — 4—7-ig correpetáltunk volna, de Laczi gróf feljövén hozzám, körülbelől egy fél órányi időmet ellopott. Estve ismét Just tanultam 11—1-óráig. Szép tiszta napos idő volt.

A Comtesse Jeanette megkért estve, hogy holnap minthogy Laczinak születése napja lesz, menjek el valamelyik pipa metszőhöz és vegyek egy 25. vagy 30. forintos tajték pipát az ő számára. Vacsora után Király Laczival egész 12-óráig beszélgettünk, s ő említette, hogy az öcsémnek ha a Gárdába be akar jutni, nem kell azt várni, hogy a herczeg felhívassa Bécsbe, hanem magának kell mentül elébb felmenni; — továbbá azt mondotta, hogy a Palatinális Cancellistaság eránt nagyon jó lábon áll a dologom, s ha az el sül, mindjárt commendál egy leányt a kinek minden esztendőben lesz 1000. forint jövedelme.

11. Szombaton. 6—9-ig Just tanultam, 9-kor elmentem a Zrínyi czim alatt levő pipa metszőhöz a Kishíd-utczába Király Laczival, s ott három pipát, egy 22. frtost és két 32. frtost kiválasztván, azt a Comtessenek levittem, — a ki is bent lévén az annyánál, a szobaleányok szobájában vártam meg, s akkor a Guszti Comtessel kijövén, a 22. frtost választotta, s az árát a kezembe adván, azt a pipametszőnek azonnal el is vittem; — s annakutána Sessióba indultam, de hirtelen nagy lélek-telen elébb Kapczy, azután bedig Menyus szaladván hozzám, jelentették, hogy a Censúrára való jelentetés jelentése ki vagyon téve, annak oká-ért elindultunk mind a hárman Jancsóhoz a Personális Expeditorához mentünk megtudni, ha vajjon lesz-e még ezen a terminuson más insinua-tio, de épen a garádicson találván egy jövő Jurátust, a kinek nagyon gorombán adta tudtára, hogy még más is lesz márczius 10-kén, — ezen szándékunkról letettünk. — A kapu alatt tanácskozásunk alkalmával Somoskövy is oda jött, s nagyon unszolt bennünket, hogy jelent-sük be magunkat s kövessük az ő példáját, — a ki valósággal azon-nal be is jelentette magát, mely megtörténvén, ő hozza mentünk, s ott egynehány felvilágosíttatása végett előmbé tett törvényi kérdéseit meg-fejtvén, Sessióba mentem, de Criminális perek folyván, azonnal ott hagy-tam, menet Acsádyval találkoztam, s meghítt, hogy holnap délután men-jek el hozzá, ő meg fog censeálni. — Jövet Gábry István úrral talál-koztam, s említvén, hogy a Czukor-utczában a 309-dik szám alatt vagyon szálva, s hogy a felesége is itt van, — megigérttem hogyha időm lesz meglátogatom, — haza jövén, egyenesen a Jusnak feküdtem erősen, mert még el nem határoztam magamat, ha bejelentsem-e mostan vagy sem, — délután 4—7-ig correpetitiónk volt, — s tűz támadt a várososon, de mi azért csak tanultunk. — 7—12-ig ismét tanultam mindig. Reggel ködös, déltájban szép tiszta napos idő kezdett lenni,

12. Vasárnap. Egész 1 $\frac{1}{2}$ óráig ebéd után reggeli 6-órától kezd-vén mindig tanultam, — ebéd után Máriaussy Menyus mindjárt ide jött, s elmentünk Acsády felé, de őtet otthon nem találván, vissza jöttem s correpetáltunk 7-ig, s úgy egyeztünk, hogy Menyus és Tamás mer-

jenek el holnap 9-kor magához Jancsóhoz személyesen, s tudják meg ha lesz-e bizonyosan még más Cenzúrázás, hogy így bolondjába félig meddig készületlen neki ne menjünk a Censúrának, — annyival is inkább, mivel azt halottuk, hogy a Personális nagyon feni a fogát, hogy nem egy könnyen fogja eresztetni a Jurátusokat a prókátorságra, — s egyszersmind azt is tudják meg, hogy a 4-dik terminusra feleeresztik-é az embert. 7—11-ig ismét Just tanultam. Szép tiszta idő volt.

13. *Hétfőn.* 6—9-ig Just tanultam, 9-kor Menyus és Tamás idejövén, s jelentvén, hogy Jancsó őket bizonyosokká tette a felől, hogy 10-dik márcziusban bizonyosan lesz még egy insinuatio, — s hogy folyamodás mellett 4-dik terminusra is lehet Censurát adni, elhatároztuk magunkat, hogy mostan tehát csak folytatjuk tovább a tanulást. — Somosköy épen ekkor ide jövén, nagyon kezdette bánni, hogy ő már bejelentette magát, s azon gondolkozott minden módon, hogy mi módon másolhatná meg tettét. — Ebéd után alig hogy össze jöttünk a correpetitióra, nagy örömmel szaladt hozzánk Somosköy, hogy Jancsó mind az aranyát, mind a Testimóniálissát visszaadta, s kihúzta magát, — 4—7-ig correpetáltunk, s a Just másodszor is elvégezvén, úgy egyeztünk, hogy ezután délig 10—12-ig egymást fogjuk mindig censeálni öszve vissza, kivévén a vasárnapot, a midőn practicus kérdéseket fogunk fejtegetni, délután pedig 4—7-ig 30. levelével kezdvén a 2-dik Liberen folyvást fogjuk a correpetitiót tartani. — A gróf ebédután 2 levelet adván leírni egyet a Szabólcsi E. alispánnak a Contributio iránt, melyben azt is írja a gróf, hogy tavaszra ha csak lehet bizonyosan lemegy Szabólcsba restaurálni, a másikat pedig Szatthmáry Superintendensnek, melyben arra kéri, hogy Puky Istvánt a Coadjutor Curátort, a kinek hivataláról leköszönő levelét szomorúan vette, igyekezzen közös munkálódással minden módon megmarasztani; — 3—4-ig és 8—9-ig azokat irtam, 7—8-ig pedig Somoskövyvel a Fehér Hajóban voltam. A háromdob-utczában gyűlés volt. Estve vacsoráig ezen jegyzéseimet irtam, vacsora után pedig 12-ig Just tanultam. NB. Reggel 9¹/₂—12-ig Sessióban voltam, a Királyi Fiscus perét referálták bizonyos bankócsinálók ellen. Szép, tiszta napos idő volt.

14. *Kedden.* Reggel 6—9-ig Just tanultam, 9—10-ig öltözködtem s Kapczy Tamással beszélgettem Idrányiról, a kit tegnap a gazdája nálam keresett, hanem tudok-e felőle valamit, mert szőrin-lábán elveszett — én a Principálisához Bajkayhoz útasítottam, de alig hiszem, hogy haza nem ment azon Szántai 'sidókkal, akik nékem a levelet hozták, mert nagyon kérdezgette tőlük, ha üresen vagynak-e, vagy nem, — 10—11-ig examináltuk egymást mind a 4-en, — de 11-kor Balogh Imrétől egy levelet kaptam, hogy menjek által hozzá Budára, valami nevezetes dolog fog vélem közleni, — Menyussal által mentünk, s azon közleni való dolog a volt, hogy én ő velem correpetáljak a Jusban, mert Sós Jancsi, a ki eddig mindig nagyon ígérte, hogy együtt fog velem készülni s Alcsúthra is, sőt Pozsonyba is el fog velem menni, ha Diaeta találna lenni, megfélejtkezvén eddig véle közlött jótéteményeiről s jószívűségéről, s a még ezután véle közölhetendőkről, azt felelte most, hogy ő Alcsúthra

ki nem mehet, mert abból nékie semmi haszna sem volna, — avagy ha ki menne is, csak azért, hogy Imrének használhasson, s hogy Imre majd valaha elmondhassa, hogy ő tette szerencsésé, s ő tanította meg a törvényre, — holott az ilyenek nékie nagyon nehezen esnek; — én erre csak azt feleltem, hogy én most leteszem ugyan a Censúrárt, de fel nem szándékozom esküdni, s így Censúra után ha tetszik szivesen correpetálhatok vele, — annyival is inkább, mivel a mint mondotta, így a Herczeggel is személyes esmeretségbe jöhetnek, s fel tett célomat nagyon könnyen elérhetném, — ezekután ő egy kevés időre bé menvén a kis Herczeghez, az alatt Sós Jancsi oda jött, s minden szavából úgy néztem ki magam is, hogy némű némű büszkeség feszíti paraszt agyát, de Imre kijöven a kis Herczegtől, semmi idegenséget íranta nem mutatott, hanem kölcsönös tréfákkal töltvén az időt 12-óráig, akkor Menyussal, azzal az ígérettel eljöttünk, hogy ő rövid idő alatt meg fog bennünket látogatni. — Haza jöven az anyámnak e következő levelet irtam:

»Drága Kedves Asszonyám! Azon Szántai Zsidótól küldött levelét édes asszonyámnak vévén, sok foglalatosságaim miatt arra mind ekkoráig sem válaszolhattam. A mi az ingemet illeti, azok még mind jók, s addig míg haza mennék, bizonyosan meg nem szorúlok a fehér ruha dolgában, — a pénzem is elég lesz egy darabig, ha csak valamely környül állás elő nem adja magát, hogy t. i. vagy csizmám, vagy valamely darab ruhám hitetlenül s reménytelenül el nem hágy, — mert hál' Istennek az inason s mosáson kívül egyébre nem kell költeni, ámbár a küldött pénzből is egy aranyat mindjárt a Diplomaért kell adnom, — mindazonáltal, ha haza találnék menni Husvételre, akkorára elkerülhetetlenül szükségem lesz egynehány frtra, — a mit inkább hiszek mint nem. — Ami Danit illeti, a mint a legközelebbi levelemben irtam édes uram atyámnak, a mlgos grófné, Eszterházy herczegnek már ajánlotta, s Korponaynak is megígérte, hogy fogja ajánlani, — hanem én eddig mindig azt gondoltam, hogy Danit a Herczeg majd felfogja Bécsbe hivatni, — s most tudtam meg a napokban Király Laczitól, hogy azt nem kell várni, mert úgy élülhet itéletnapig is, minthogy a Herczeg senkitem szokott felhivatni, — hanem az ajánlások felküldése után magának kell személyesen előtte megjelenni, s valaki által magát a Herczegnek bemutatni; — a dolgot tehát úgy kell intézni, hogy Bónis VÍspánnal kell egy levelet iratni Sebes Lászlónak, s azzal Danit felküldeni Bécsbe, hogy az a Herczegnek azon levélnél fogva azonnal bémutassa, — e szerint tehát Daninak szabadságot kellene kérnie az Ezeredtől vagy 4 hónapra, haza jönnie, s úgy valamely alkalmatosságon Bécsbe felmennie, — különben nehezen lesz a dologból valami. — Egyébiránt kezei csokolása mellett, anyai grátiájába zárt, fiúi alázatos tisztelettel vagyok. D. K. A. tisztelő engedelmes fia.«

Az ebédnél említette a grófné (a gróf nem volt itthon, sem Laczi) hogy a Horváthországi bán egy bizonyos Sopronyi származású Wlaszics nevű Generális lett, a ki Deákul egy szót sem tud, hanem csak magyarul és németül, és a kit ezelőtt senki nem is tudott, ha van-e a világban, vagy nincs, — 4-kor Menyus, Tamás, Somoskőy és Thomka meg-

jelenvén correpetáltunk, — János deák is itt volt, — 6 óra tájban Idrányi Jancsi megérkezett, s a mint mondá exhibícióban volt a Bajkay részére, — 7—8-ig Somoskövy holmi mulattató históriáskákat beszélt, — nevezetesen ezt: »*hol tanultál púderolni,*« — az ifjú gróf La Motteról és egy fiatal menyecskéről. — 8—9-ig ezen jegyzéseket irtam. 9—10-ig Just tanultam, — vacsorán csak négyen levén, a gróf, Petrovics és mi ketten, a gróf beszélt, hogy az új bán Wlasics Szala Vgyéből jó nemes Horváth eredetű nemzetségből való, s hogy nagyon becsületes ember; a Horváthok is nagyon szerették eddig, ámbár azt nehezen veszik, hogy a Zágrábi püspök munkája által lett azzá, mert a püspökre haragszanak, — egyébiránt jól tud Deákul, s már 70. esztendőn felül van. Vacsora után 11¹/₂-ig Just tanultam. Hideg, fagyos, de szép tiszta idő volt.

15. Szerdán. 6—9-ig Just tanultam, — 10—12-ig examináció volt, — ebédig beretváltam, ebédnél említette a grófné, hogy Wlasics jesuita is volt, — s hogy tegnap gróf Czébrián és báró Baldácsy valami csekélységért duellumra kelvén. Czébrián Baldácsinak a száját harántékosan egészen ketté vágta, úgy hogy a foga is kilátszott, s szánakozván rajta, a gróf csak azt mondotta, hogy úgy kell az olyan vitéz embe reknek, bár mindegyiknek ketté vágnák a száját, — mindjárt kevesebb lenne a már annyira módiba jött duellum. Ebéden Vay János Zabolchból báró Podmaniczky Mihály, Desewffy Emil gróf és a Terézia városbeli Plébános levén nálunk, gróf és a grófné minden módon igyekeztek reá venni, hogy magyarul kezdjen néha papolni, s a gróf megígérte, hogy az első magyar prédikációra maga is elmegy a templomba, — de ő erre csak azt felelte, hogy hiszen ő mindig kéri a magyarok Istenét, majd meglátja ha csinál-e magyarokat, — s a gróf erre azt mondván hogy nem ér az semmit ha magunk nem csinálunk, — ő erre azt felelte viszont, hogy igen de nekem nem szabad csinálni, — s ezen nagyon kacagtunk. — 4—7-ig correpetitiónk volt, — Thomka kimaradt, 7—9-ig Just tanultam, — a vacsoránál csak hárman levén, a gróf ezzel nyitotta meg a vacsorát: az úr bátyja úgy-e Munkácson Fiskális? Én mondtam igen is mtgos uram. A gróf: »hát mi fizetése van ott az ur bátyjának?« Én mondtam: 800. frt. — A gróf: »de még egyéb is.« Én mondtam: 10 köből búza, 20 köből gabona, két ló tartás, azaz 50 köből zab, 103 mázsa széna, s diurnum, s néhány esztendők mulva penzió is. — A gróf: »No hiszen abból becsületesen élélhet kivált Munkácson.« Én mondtam: »Bizony abból meglehetősen élélhet.« A gróf: »hanem a szüleitől ugyan messzire kell neki lakni.« Én mondtam: »bizony mtgos uram három napi járó föld, sőt a midőn oda ment én is elkísértem s negyed fél nap értünk oda, — hanem visszafelé Nyírnek jöttem, arra közelébb.« A gróf »de hiszen én úgy gondolom, hogy arra még messzebb, ámbár Szabolchnak a felső részén talán mindenképen keresztül kell menni.« Én mondtam: »de bíz' én hamarabb haza jöttem arra, mert Munkáctól egészen Naményig mindenütt igen jó töltés van.« A gróf »hát Kárásznak kell menni?« Én mondtam: »Kárásznak s Székelynek.« A gróf: »azután Tokajnak.« Én: »igenis a Királytelken keresztül.« A gróf: »hát privátusok dolgait folytathatja e osztán még a mellett az

úr bátyja?» — Én: »Biz azzal nem szolgálhatok mtgos uram.« A gróf: »Hát nem készül-e még megházasodni?« Én: »biz' azt nem tudom, mert a hogy oda ment, azután mindjárt ide jöttem.« A gróf mosolyogva: »hát levelet nem irt?« Én: »bizony nekem nem irt.« A gróf nevetve: »mert talán az úr sem irt neki?« »Hát a Collegái idősek-e már?« Én: bizony még azok nem idősek kivált a második, az még alig van két esztendeje, hogy oda ment.« A gróf: »tehát nehezen lehet reményleni, hogy mi hamar feljebb mehetne.« »Azt nehezen, — ámbár a Praefectus is még ezelőtt egy néhány esztendővel 2-dik Fiskális volt.« A gróf: »Freistisen?« Én: »igenis.« A gróf: »hát nem az oeconomicus tisztekből teszik a Praefectust?« Én: »nem, azok assessor-ságra szoktak menni, mint most Döbrentei?« A gróf: »hát van-é sok dolgok?« Én: »bizony mtgos uram van nekik sok, mert valamely Urbarialis pereket folytatnak egy néhány városok ellen.« A gróf: »Bereg és Beregszász ellen?« Én: »Munkács, Vári, Beregh, Beregszász ellen.« Ennekutána Sebőkhöz szólt még egy pár szót, s azzal vége volt a vacsorának. Vacsora után 12-ig Just tanultam. Tiszta hideg idő volt.

16. *Csütörtökön.* Reggel 7—9-ig Just tanultam, 9—12-ig examináltuk egymást, — ebéd után 4—7-ig correpetáltunk: 7—11-ig Just tanultam. Tiszta hideg idő volt.

17. *Pénteken.* 6—9-ig Just tanultam, 9-kor elvittem az atyám levelét Ternyeynek, a ki azt mondotta, hogy Gáabri úrtól fog az atyámnak éránta irni, — 10—12-ig correpetáltunk, — Kapczy Tamás mondotta, hogy Majos Dani itt van, s hogy engemet köszöntött, egyszersmind azt is kérdezte, hogy miféle ember, mert igen nagyokról beszél, s nagyot jádzik, — én csak azt feleltem, hogy csak olyan szegény legény mint más, hanem nagyon jószívű fiú, s barátságos ember; 12-kor elmentem Matkovich Baláshoz az Expeditorhoz, hogy a Testimoniumomat kivehetném, — de őtet otthon nem találván Lósihoz mentem s ott mulattam 1-ig; Takács Berti is bejött, nagyon össze volt dagadva a szája; — 4—7-ig correpetáltunk volna, de Majos Dani olyan becsületes ember lévén, hogy meglátogatna, s később Balogh Imre is hozzám jövéen 6-nál elébb el nem kezdhettük a correpetitiót, — 8-ig tehát correpetáltunk, Samarjay is ide jött hallgatni, 8—9¹/₂-ig a gróf munkát adván azt irtuk a collegával. Én a Consiliumnak írtam a Zabolch Vgyei gyűlések Jegyzőkönyveinek felküldetése éránt, — és gróf Desseffy Jósefnek Kassára, melyben azt írja, hogy Kazinczy Ferencznek a még nyomtatatlan munkáit a tudóstársaság ki fogja nyomtattatni, s így az özvegyét némü némü képen megjutalmaztatni, — egyszersmind meghívja a tudós társaságnak márczius 5-kén tartandó közgyűlésére. — A Collegám Desseffynének írt az iránt, hogy az általa ajánlatott Gogh nevezetű ifjat Jurátusának be nem fogadhatja, mivel ámbár csak kettőt szokott tartani, mindazonáltal most hármát tart, s mind a hárman a kezdetén vagyunk a Juratériának, s így hamar nem is lesz vacantia; — egy más levélben pedig Szlemenicset, a Pozsonyi Juris Professort a tudós társaság gyűlésére való jöveteltől dispensálja. — Vacsora után 11¹/₂-ig Just tanultam. Tiszta napos hideg idő volt.

18. *Szombaton.* 6—9-ig Just tanultam, 9-kor Sessióba mentem, de Criminalis Sedria lévén, csakhamar kijöttem, s Apostollal elmentem az ő szállására, 12-ig ott mulattam, holmi régi Gányi familiát illető leveleket olvastunk; 12—2-ig a grófnénak a születése napjára kezdettem írni egy pár versecskét; — 4—5-ig a Laczi gróf volt nálam s véle beszélgettünk, említette, hogy tegnap Csekonicsnál korhelykedtek; — 5—7-ig correpetáltunk; 7-kor Menyussal s Idrányival lementünk a fejér hajóba, ottan elébb Tallián Palival, később Majos Danival, Babóthyval s Demetrovicscsal találkoztam, s egy bizonyos Latinovics nevű, a mint mondották gazdag, de nagyon buta ifjú emberen stomachaliter kacag-tunk. — Dani nékem azt histórizálta, *hogy Bekény Katit Dogály Pepi nagyon szoritja, s hogy Kati már nagyon szoros barátságban van véle, s minden szavában csak Pepit emlegeti, s már az egész tájék neveti véle,* — én erre (minthogy Danit esmervén, neki kevés hitelt adok) csak annyit feleltem, hogy: *»hiszen pajtás én nem bánom, akár mit csinál.«* Ő ehez még ezt tette: *»de ne gondold barátom, hogy én csak azért beszélek, mivel haragszom rájok, hanem ezt úgy hidd el mint igazságot, — s az egész házat már annyira megvetették mindenek, hogy Szemere Péterem, s Dogályin kivel senki sem jár hozzájuk.«* Ravasz! tudom mit akarsz! Kandó Kálmánt s Hrabovszky Sándort is itt találván, s Kálmán holnapi délutáni 5 órára egy bizonyos házi mulat-ságba meghíván, ezen Dani által okozott bosszúmnak enyhítésére meg-igérkeztem, s Daninak is, a kihez minden esetre jó barátságot kell mutat-nom, a holnap egy óra tájban teendő visitemet nemesi parolámra fogad-tam. Haza jövén 11-ig Just olvastam. Igen szép tiszta napos idő volt.

19. *Vasárnap.* 6—9-ig tanultam, 10—12-ig examináltuk egymást, 12-kor elmentem Majos Danit felkeresni ígéretem szerént, de a szállá-sára rá nem akadván, kénytelen voltam visszatérni. 1—2-ig a grófnénak készítettem a verseket. 3—5-ig correpetáltunk, 5-kor fölöltözvén bál mássig elindultam a Kandó Kálmán szállására, de őtet nem tudván hol lakik, Steiger Ferit hívtam kalauznak, s hozzá megérkezvén Kálmán Steigert is meghívta, a ki is a míg felöltözködni haza járt, addig Jakovics Jós is felöltözött, s még egy negyedik előttem esmeretlennel elindultunk Jankovicsékhoz, a hol t. i. a tartandó bálhoz szerencsénk leend; — elébb mindazonáltal, minthogy Szmercsányi Lacziék is megigérkeztek, ő hozzájuk is betértünk, s onnan a Szmercsányi Laczi, Bréger, Kelcz Vincze, Pécsy, Felföldy stb. társaságokban a nevezett helyre el is érkez-tünk, s Jakovics Jósi és Kandó Kálmán bennünket a házi kisasszonynak bémutatván, a társaság között, mely eléggé díszes volt, szokás szerint elegyeledtünk. — Minekelőtte a tánczhoz fogtunk volna, a házikisasz-szonynak (minthogy anyjok nincsen) kisebbik testvérje producálta magát a forte piánón, s a mint ezt hallgatám, a harmadik szobában megpillan-tám a Matkovich leányokat is, a kik igen nyájas főhajtással fogadták köszöntésemet, s a táncz elkezdődvén, Emma ismét nagyon csapta a declaratiókat, hogy mennyire örül az én véletlen jelenlétemen, annyi-val is inkább, mivel a több ifjak között egy esmerőse sincsen; — de a kis Otti, a ki nagyon interessant nézett ki, csak olyan félig med-

dig epedő szomorú tekintetekkel pillantgatott reám, — az egész bál alatt többnyire csak ő velek táncoltam, s a Cotillonban (a melyet én nem táncoltam) mind a kettő sokszor választott engemet. — Matkovichné nagyon keményen megkezdett támadni, hogy feléjek sem megyek a mióta onnat eljöttem, s azt mondotta, hogy talán én is mágnás akarok lenni, — (pedig tudnád csak), — egyéberánt azt kérdezvén tőlem, hogy a grófnéval mely időtájban beszélhetne holnap, én megígértem, hogy holnap végire járok s holnap személyesen tudtára fogom adni. Én Emmát kérdezvén, ha meg van-e még a cseresznyemag kosárája, a melyet nékie készítettem, azt felelte hogy meg van. s kimondhatatlan nagy becsben tartja, s ekkor elkezdett reám mindenféle dicséreteket halmozni, melyeknek csupán a táncz kezdete vetett véget. — Említettem nékie, hogy a Guszti Comtessenek is készítettem egyet, a melyet az mindig a fülében hord, — de ő arra azt felelte, hogy ő azt sajnállaná a fülében hordani, mert ha eltalálna törni, véghetetlen száná. — Matkovichék egy óraker éjjél után haza menvén, mi még 3 óráig ott maradtunk, s akkor szélyvel oszolván, én a Matkovich Thodival jöttem haza. Szép tiszta napos idő volt.

20. *Hétfőn.* Reggel 6-kor felkelvén 9-ig Just tanultam, 9—1-ig a grófnénak a köszöntő verseket készítettem, s egyszersmind correpetáltunk, — a verseket szép metszett forma, mindenféle nemű betűkkel 1 órára el is készítettem, s le menvén Laczihoz, a ki az anyjának szinte holmi versekkel kívánt kedveskedni, nékie kézhez szolgáltatás végett (minthogy a vendégek miatt magam bé nem mehettem) általadtam. A versek ezek voltak:

»A magányos haszon ébreszt
Egyaránt mindenedet,
De a Haza Nemzet s közjő
Csupán csak nagy lelkeket.
Te! kit egyedül ez éleszt
Élj boldogul sokáig
S édes Hazád szeretete
Tartson Élted fogytáig.

Laczi kétszer is megolvastván, nékie nagyon tetszett, s eleinte azt gondolta, hogy rézre van metszve, s bevívén az anyjának, annak köszönését nékem ki is jelentette. — Ebéden csak mi három jurátusok, s Petrovics volt itthon, — a grófék mind Wencheimnénál voltak. — 4—8-ig correpetáltunk. Jánosdeák, Andris és Samarjay a censurát Bedekovics előtt már letévén ide jöttek, s beszéllették milyen könnyen abszolálódtak. Somosköy megkínált, hogyha tetszik a Juristák báljába ad bilétet, hanem ő maga is kívánván megnézni 9 $\frac{1}{2}$ -ig ott marad, akkor menjek a 7 Választó fejedelmi kávéházba, ott fog várni. Hogy pedig el ne felejtsem, ebédután mindjárt elmentem Matkovichnéhoz, s megmondtam nékie, hogy a grófné nincsen ide haza, ez engemet egyenesen a leányaihoz vezetett, s ott a jó szivü Emmával és a szép kis Ottiliával tréfás enyelgésekkel töltöttem 4-ig az időt, — s megígértem, hogy estve

a bálban ismét meglátjuk egymást, — ennek a következtetésében $9\frac{1}{2}$ -kor elmentem a 7 Választó fejedelmekhez, s Somosköy le is jött a billéttel de még igen nagy kedve lévén ott maradni, én azt mondtam, hogy mostan még menjen fel, mulassa magát, s jöjjön le, a mit ő meg is tevé, én azalatt a kávéházban Hrabovszkyval, Kandó Kálmánnal, Acsádyval s Baranyayval beszélgettem, 10-kor pedig felmenvén a bálba, s ott a Matkovics leányoknak egy kevésbé udvarolván, 11 óra után 1 fertálykor a különben fényes, de tele dugva levő bált oda hagytam, s 12-ig még Just tanulván, elaludtam. Szép tiszta napos idő volt.

CZÉKUS LÁSZLÓ.

